

CASELE FAMILIEI LUCHIAN ȘI ARHITECȚII LOR

de OANA MARINACHE

Résumé

Nous nous proposons de mettre en évidence plusieurs détails sur certaines propriétés destinées à enrichir l'histoire de certaines maisons, aussi bien que des aspects de la vie de ceux qui les ont créées et habitées. Les biographes du peintre Stefan Luchian ont consigné la liste des propriétés de sa famille et, aussi, les adresses où il a loué ou détenu ses propres maisons. La recherche dans les archives relève certaines informations sur les propriétés des Luchian, rues, 15, Popa Soare, 2, Oțetari, 21, Italiana, Chaussée Kiseleff (rond II), 8, Povernei et 29, Primăverii. Dans certains cas, on a clarifié la chronologie et le fil des propriétés, dans d'autres, l'identification des autorisations et des plans de construction, les signatures des architectes Nicolae C. Mi(c)hăescu, George Rosnoveanu și N. N. Iovanovici.

Keywords: Luchian; propriétés des Luchian; architectes Michaescu, Rosnoveanu, Iovanovici.

Istoria bucureșteană a familiei lui Dimitrie Luchian și a Elenei Chiriacescu începe în 1873, când se mută în capitală. În cazul proprietății din Mahalaua Mântulesei, cumpărată de maiorul Luchian în 1873 de la G. Scărlătescu, am putut urmări șirul proprietarilor până la jumătatea secolului al XIX-lea. Astfel, în 21 august 1847 Gh. Ion Crișu vinde lui Ivancea bumbăcaru „șapte stânjeni loc în fața uliței ce merge la Popa Soare despre Alecu măcelarul”. Din 16 aprilie 1855 datează actul lui Ivancea Anghel, în care găsim următoarele informații: „Casele mele din mahalaua Mântulesii cu locul lor moștenesc le-am vândut dlui vistierul Ștefan Bilciurescu în preț de lei 9000 care loc are fațada de șapte stânjeni și fundul de nouă”. Deducem de aici că Ivancea Anghel construiește, cel mai probabil în intervalul 1848–1854, o locuință și dependințe.

În 1 februarie 1863 Anica Bilciurescu se împrumută cu 200 galbeni de la George Scărlătescu, ipotecând „casele mele cu locul lor din mah. Mântulesii”. Neputând restitui împrumutul, se ajunge în instanță și la 25 aprilie 1872 George Scărlătescu cumpără la licitație, cu 2500 lei, imobilul care „se află în sub. Mântuleasa, strada Popa Soare, Col. Neagră, No. 15, având case de zid solid, învelite cu tablă de feru, în întru cu patru odăi și pivniță de zid, având și o cuhnie de zid în paiantă, învelită cu șindrila, curtea împreună cu grădina în care se află un kiosk, împrejmuită de toate părțile cu uluci; se învecinesce cu proprietatea Dlui M. Papadopol, cu a Dlui Lambru Vasilescu, în fund cu strada Dimineței și în față cu strada Popa Soare”¹.

Noul proprietar nu stăpânește casa prea mult timp, căci în 5 mai 1873 o vinde: „Subscrisul G. Scărlătescu domiciliat în Bucuresci, Col. de Roșiu, Calea Moșilor N.78, declaru că am vândut de veci prin bună înțelegere Dlui Major Dimitrie Luchianu, cassele mele din Capitala Bucuresci situate în Col. de Negru sub. Mântuleasa strada Popa Soare N.15 cu tot locul lor și grădina împrejmuite cu uluci ce se învecinescu cu proprietățile Dlor M. Papadopolu, Vladu și Lambru Vasilescu și fundu cu strada Dimineței și în față cu strada Popa Soare, astfel precum l-am stăpânit și eu conform actului de vânzare al onor. Trib. Ilfov Sect. III Civile legalizat la N.59/72 investit cu titlu essecutoriu fără nici o rezervă pentru mine pe viitoru. Preciul acestei vânzări care este de lei noi 3995 l-am primit la subscrierea acestui act pe deplin de la Dl. cumpărător Major Dimitrie Luchianu fiind în drept a intra în posesiunea acestor casse chiar de la 23 aprilie 1873. Și spre recunoascerea Dl. Major Dimitrie Luchianu de proprietar i-am remis acest act legalizat și transcris în registrele onor. Trib. Ilfov s.III Civile precum și ordonanța menționatului Trib. N. 59/72 în puterea cărea am stăpânit și eu. Făcut în Cap. Bucuresci, astăzi 2 Maiu 1873”².

¹ Act de adjudecare nr. 9822 din 1872; identificarea documentelor a fost făcută de Narcis Ispas de la Arhivele Naționale ale României, fondurile nefiind accesibile cercetării publice.

² Trib. Ilfov s.III, 449 (1922), 1873 mai 5.

După moartea tatălui, survenită în 1877, casa rămâne în grija Elenei Chiriacescu Luchian (n. 1832), dar moștenitorii de drept sunt fiii ei. Imediat după moartea mamei, survenită la 9 februarie 1892³, cei doi frați, Ștefan și Anibal, se împrumută pentru 1 an de suma de 5000 lei, de la comerciantul Ion Mihăescu, ipotecând proprietatea⁴. Motivul invocat era continuarea studiilor. Probabil realizând că nu au cum să restituie împrumutul și că suma nu le este suficientă pentru asigurarea traiului și studiilor, cei doi frați vând proprietatea părintească lui Thoma Potlogeanu în 3/15 septembrie 1892, pentru suma de 16 000 lei.

Ultimele informații datează din 1903, când lotul de teren fusese împărțit între copiii lui Thoma Potlogeanu: în str. Popa Soare nr. 35 îl găsim pe Andrei Potlogeanu, iar în str. Dimineței nr. 6 proprietară era Ecaterina Potlogeanu, divorțată. Ambele proprietăți erau ipotecate la Creditul Funciar Urban, care intră în posesia lor în același an. În lipsa planurilor de arhitectură, nu putem să reconstituim istoria clădirilor și a îmbunătățirilor făcute de diferiții proprietari. În planul cadastral din 1911, apar deja alți proprietari, N. Vlădescu în str. Popa Soare nr. 35 și Zaharia Dedu în str. Dimineții nr. 6 (azi str. Pictor Alexandru Romano).

Din partea mamei, Ștefan Luchian a moștenit, împreună cu fratele său, Anibal, moșia Jugureanu, din județul Brăila. Elena D. Luchian a renunțat la restul averii mobile și imobile, rămase de la tatăl ei, Iamandi Chiriacescu, decedat în 1875, mulțumindu-se cu zestrea ei (actul dotal data din 20 ianuarie 1863). Arenda moșiei a asigurat o sursă de venit văduvei și cheltuieli de studii celor doi fii.

După vânzarea proprietății din str. Popa Soare, Anibal Luchian, caporal în Regimentul 30 Muscel, domiciliat în str. Aureliu nr. 24, încheie la 27 noiembrie 1892 un act de împrumut cu ipotecă, pe termen de un an, pentru suma de 2750 lei, cu Nicolae Ciurcu, bancher; garanția era moșia Jugureanu din comuna Jugureanu, plasa Călmățui, jud. Brăila, având o suprafața de 1000 pogoane, stăpânită în devălmășie cu Ștefan Luchian. Un nou împrumut ipotecar se semnează în 29 ianuarie 1893, pe termen de un an, pentru suma de 27000 lei, luată de la dr. Paul Petrini.

La 14 iunie 1893 are loc vânzarea moșiei Jugureanu de către cei doi frați, cumpărătoarea fiind Maria Notara, domiciliată în str. Dionisie nr. 24; prețul plătit a fost de 155000 lei, urmând ca aceasta să achite dr. Petrini suma de 27 000 lei, care se scădea din suma datorată fraților Luchian⁵.

Alte două proprietăți bucureștene sunt legate de familia Luchian. În 1892 soția lui Gheorghe Luchian, Alessandrina Movilă, deci mătușa pictorului Ștefan Luchian, depune cerere de autorizație de construcție pentru o casă de 122 m.p., având pivnițe, subsol (demisol) și parter înalt⁶. Planul de situație ne indică existența unei case mai vechi, alături de care se proiecta noua construcție, cu un volum de colț marcat de un acoperiș cu o cupolă.

Din planurile prezente la dosar observăm bosajul pronunțat al fațadelor și decorația ancadramentelor ferestrelor. În interior observăm un spațiu restrâns, din vestibulul de la intrare se trecea în două saloane și într-un dormitor; scara secundară ducea spre demisol, unde se aflau spațiile de serviciu: sufrageria, bucătăria și spălătoria.

Planurile casei din strada Italiană nr. 2 (azi 21) colț cu str. Prudenței (azi str. Diane) nu sunt semnate, dar pe verso-ul documentelor din dosar, din înscrisurile funcționarilor din cadrul primăriei, deducem că arhitectul acestora ar fi George Rosnoveanu, un personaj prolific de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În numărul jubiliar al revistei „Arhitectura” din 1941, anii de viață ai arhitectului sunt 1851–1896, însă cercetări în arhiva stării civile întreprinse de istoricul genealogist Mihai Alin Pavel au scos la lumină anul nașterii ca fiind 1853, iar numele de familie Râsnov(e)anu, indicând, poate, originea familiei din Râșnov; de asemenea, acesta l-a identificat pe un alt arhitect, Ion P. Rosnovanu⁷, fratele lui George, născut în 1843.

George Rosnovanu rămâne în istoria Bucureștiului prin clădirea Hotel de France (Lafayette în perioada interbelică, Victoria în epoca comunistă, demolat în 1979), clădire eclectică de factură neoclasică, care s-a aflat pe Calea Victoriei. Potrivit cercetărilor istoricului de artă dr. Cezara Mucenic, în perioada 1885–1896, arhitectul Rosnovanu a realizat următoarele locuințe private: stabiliment de tăbăcărie în str. Tăbăcari nr. 6 (1885), casele Constantin din str. Mântuleasa (1885), casa Niculescu din Calea Moșilor nr. 16 (1886), casa Petrescu din str. Lucaci nr. 8 (1888), casa Constantinescu din str. Bărăției nr. 6-8 (1888), casa Iliescu din Calea Moșilor nr. 230 (1889), casa Petrescu din str. Cavafii Vechi nr. 1 (1890), casa Athanasii din str. Lucaci nr. 36 (1890), casele Ștefanide din Calea Victoriei nr. 122 (1890), casele Jercu din Calea

³ Theodor Enescu, *Scrisori despre artă*, București, 2000, p. 20.

⁴ Trib. Ilfov, secția Notariat, 2010, 16 martie 1892.

⁵ Trib. Ilfov, secția Notariat, 4961, 14 iunie 1893.

⁶ Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 46/1892, f. 25 și următoarele.

⁷ La rândul lui, a fost tatăl altui arhitect, Ion I. Rosnovanu.

Moșilor nr. 224 (1891), casele Constantinescu de pe Cheiul Dâmboviței (1891), Prăvăliile Petricu din Calea Moșilor colț cu Piața Sf. Anton (1894), casa Costa-Foru din str. Mitropoliei nr. 3 (1895), str. Colței nr. 11 (1896), str. Pitar Moșu (1897)⁸.

Casa din str. Italiană există și astăzi, fiind însă profund modificată, extinsă și înălțată, probabil în perioada interbelică. În ea se mai păstrează elemente originare de decorație a plafoanelor, ancadramentelor ușilor (*dessus-de-porte*), uși pictate, sobe (Meissen sau Hardtmuth?) și panourile pictate de Ștefan Luchian și ajutoarele sale. Nu cunoaștem intervențiile recente, cu siguranță ea fiind refăcută pentru a găzdui astăzi un centru de organizare evenimente (nunți).

La foarte mică distanță, aproape pe diagonală de casa Alessandrinei Luchian, s-a construit în 1896 o nouă locuință pentru fiica ei, Mathilda Rădoi(u). În 24 februarie Ioan Rădoi solicita aprobarea pentru împrejmuirea terenului său și cerea primăriei o porțiune din spațiul public (82,92 m.p.), pentru a alinia viitoarea casă. În 25 aprilie Mathilda Rădoi solicita stabilirea alinierii străzii Oțetari și depunea planurile în vederea începerii construcției, retrasă cu 8 m. de la stradă⁹. Și în acest caz observăm din planul de situație existența unor construcții mai vechi (casă și dependințe).

Disponerea interioară a spațiilor este în concordanță cu profesia liberală a proprietarului: acesta avea un birou la parter, cu acces direct de la intrare, salonul și sala de masă fiind retrase, spre curte. La subsol se aflau o sufragerie (de vară), bucătăria, spălătoria, cămara, camera de servitori, pivnițe de vin și de lemne, spațiu pentru flori. Suprafața parterului era de 233 m.p., iar cea a etajului parțial de doar 104 m.p.

Arhitectul casei Mathildei Rădoi(u) a fost Nicolae C. Mi(c)hăescu (1863-1934). Actele de la dosar ne indică și numele antreprenorului, Th. (?) Dolinski. În legătură cu decorația casei se consemnează colaborarea dintre arhitectul Alexandru Clavel și pictorul Ștefan Luchian, buni prieteni¹⁰. Restauratorii din anii '80 consemnează existența unor panouri pictate și semnate de Luchian, precum și existența unor camere în stil românesc, în stil oriental, ceea ce denotă o comandă artistică din partea proprietarilor.

Arhitectul Mi(c)hăescu a urmat deopotrivă o specializare tehnică, la Școala de Poduri și Șosele din București (1887), apoi a plecat la studii la Paris (1888-1892), fiind elevul profesorului Julien Guadet.

Figură importantă în cadrul Ministerului Cultelor, prieten cu Luchian și Clavel, a reluat colaborarea cu aceștia și în cazul Palatului Funcționarilor Publici din Piața Victoriei (1899-1900). Mi(c)hăescu a lucrat și ca restaurator de monumente religioase (Văratec, Agapia, Neamț, Hurezi și Căldărușani) și a avut și o carieră universitară, fiind profesor la Școala de Arhitectură, în perioada 1898-1934. În 1908 a proiectat Casa Școalelor și Casa Bisericii (azi sediul Ministerului Educației) din str. Gen. Henri Berthelot¹¹. Între 1908-1911 a construit și Biserica Boteanu. Alte locuințe particulare din București sunt: casa Stoenescu pe blvd. Lascăr Catargiu colț cu str. Grigore Alexandrescu, casa „Mița Biciclista” din str. Biserica Amzei nr. 7¹². A fost căsătorit cu franțuzoaica Josephine Duperrat, cu care a avut o fiică, Elena și un fiu, arhitectul Robert Mihăescu.

Istoria proprietății coboară cu cel puțin 50 de ani în urmă; în 1845, Ioan G. Movilă, tatăl Alessandrinei cumpărase la licitație casele din mahalaua Oțetari, culoarea de galben. Ele i-au fost oferite ca zestre în 1863, fiind evaluate la 2000 galbeni. În 1881 Alessandrina își înzestrea propria fiică, pe Mathilda, la căsătoria acesteia cu magistratul Ioan Rădoi(u), oferindu-i casele și dependințele, evaluate la 24000 lei.

Se pare că proprietara nu a apucat să se bucure prea mult de casă. Lucrările au fost finalizate în 1897, după cum s-a consemnat pe pardoseala nișei din sufragerie; în 1898 Mathilda a divorțat, iar în perioada următoare a închiriat casa lui Băicoianu și apoi ministrului Bădărău. Este posibil să fi locuit cu mama ei, în imediata vecinătate, în str. Italiană nr. 21¹³. Mathilda a deținut o proprietate la Mogoșoaia (fosta moșie Bibescu) și o vie la Filipeștii de Pădure, unde a fost invitat și vărul ei, Ștefan Luchian.

În aprilie 1920 proprietatea, ipotecată la Creditul Funciar Urban, a ieșit din posesia Mathildei Rădoi(u), care i-a vândut-o generalului Arthur Văitoianu, terenul și casele ocupând 1200 m.p., prețul de vânzare fiind de 750 000 lei. Nu cunoaștem starea actuală a casei, ea fiind în proprietatea unei televiziuni digitale.

⁸ Cezara Mucenic, *București: un veac de arhitectură civilă. Secolul al XIX-lea*, București, 1997, p. 61.

⁹ Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 836/1896, f. 1 și următoarele.

¹⁰ Petre Oprea, în *R.M.M.*, nr. 4/1973, p. 67-69; Maria Marcu, *Vila Mathilda din București – o locuință „fin du siècle”*, în *R.M.M.*, nr. 2/1983, p. 90-95; Th. Enescu, *Luchian și picturile sale decorative din 1897 de la vila Mathilda (București)*, în *R.M.M.*, nr. 2/1987, p. 63.

¹¹ Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 289/1908.

¹² Paul Constantin, *Dicționarul universal al arhitecților*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 226.

¹³ Maria Marcu, *op. cit.*

Revenind la proprietățile pictorului Luchian, una dintre cele mai importante din viața sa, este cea de pe Șoseaua Kiseleff. În perioada 1887–1888 Grigore Stefanopolu vinde în numele lui Dimitrie Nedoianu, prim secretar al Legăției României la Londra între 1880–1888, către Constantin Popovici, proprietar, str. Corabia 11, două terenuri în Șos. Kiseleff, rondul II¹⁴. În ianuarie 1889 Constantin Popovici îi vinde lui Ion Dănescu, domiciliat în str. Zânelor nr. 4 terenul din șos. Kiseleff, cu fațada 15 stânjeni și adâncime 101 stânjeni, preț fiind de 7000 lei¹⁵.

În iulie 1891 Ion Dănescu solicită autorizația de construcție, pentru o locuință eclectică, de factură neoclasică, planurile fiind semnate de N. N. Iovanovici. Casa era retrasă cu 6 m. de la șosea, iar în spatele locuinței se mai aflau două dependințe (grajduri). Suprafața construită a fost de 378 m.p.¹⁶.

În 1893 Dănescu se împrumută de la pictorul Luchian de suma de 50 000 lei, apoi contractează cu Creditul Funciar Urban suma de 45 000 lei, garantată cu proprietatea din Kiseleff. Proprietatea este scoasă la licitație, la solicitarea altor creditori și Luchian încearcă în aprilie 1895 să o câștige, dar nu depune prețul licitat, iar tranzacția se anulează. Abia în 24 februarie 1896 are loc semnarea contractului de vânzare-cumpărare dintre Dănescu și Luchian, prețul fiind de 62 000 lei. La câteva săptămâni, pictorul se împrumută de la Creditul Funciar Urban pentru suma de 45 000 lei¹⁷. În 1896–1897 se împrumută cu diferite sume de la mai multe persoane: Profira Voiculescu (13 500), Emma Theodorian (20 000), Ion Alessandrescu (5 000), Ion Stăte Theodoru (34 000), garantând de fiecare dată cu proprietatea.

În 12 iunie 1897 o închiriază, pe trei ani, ultimului creditor, Ion Alessandrescu, prilej cu care aflăm și suprafața considerabilă a proprietății, de 7200 m.p. Pictorul încasa întreaga chirie, de 6000 lei și se obliga să pună parchet într-un salon și să realizeze împrejmuirea terenului cu uluci de brad și bulumaci de stejar¹⁸.

Proprietatea este scoasă la licitație și într-o primă fază, la 8 decembrie 1898, este adjudecată în favoarea lui B. Marcu, pentru suma de 95 500 lei; în 17 decembrie 1898 este câștigată de Emma Theodorian pentru prețul de 106 100 lei, decizia fiind definitivă în ianuarie 1899. Astfel ieșea din proprietatea lui Luchian cea mai mare locuință deținută vreodată, unde a avut și atelierul.

În octombrie 1902 Ștefan Luchian apare cu domiciliul în str. Povernei nr. 8¹⁹. Istoria proprietății poate fi reconstituită pe baza documentelor și a succesiunii proprietarilor ei, celebri în epocă. Fabricile de lumânări și spirt din Mahalaua Sf. Visarion datau dinainte de 1859, când sunt scoase la licitație pentru a acoperi datoria postelnicului moldovean Costache Ciocan și sunt adjudecate de Scarlat Voinescu²⁰. În 1862 ele trec din posesia lui Ioan Dănescu²¹ în proprietatea bancherului și negustorului Scarlat Petrovici-Armis contra sumei de 2035 de galbeni, pentru a acoperi o datorie²².

În 25 februarie 1869 Scarlat Petrovici-Armis vinde fosta fabrică de lumânări arhitectului Carol Benisch (1822–1869)²³. Era vorba despre un teren vast, de aproximativ 3500 m.p., pe care se vor deschide străzi (Pietății) și se vor parcela diferite loturi. Numele străzii Povernei face trimitere la vechea fabrică de spirt „povarnă”. Aici va construi Benisch case și dependințe, aflate la nr. 8.

În 16 noiembrie 1893 arhitectul Benisch îi vinde trei loturi de teren, printre care și casa din str. Povernei nr. 8, Elenei Polizu-Micșunești²⁴, pentru suma de 82000 lei²⁵. După ce aceasta contractează două împrumuturi la Creditul Funciar Urban, pe care nu le mai poate restitui, moștenitorii ei pierd proprietatea din str. Povernei nr. 8 în 1904. Probabil că în această perioadă este închiriată²⁶ de Ștefan Luchian. Din 14 iunie 1905 datează contractul de vânzare a drepturilor succesoriale ale fraților Anibal și Ștefan Luchian, convenite din averea decedatului Iorgu C. Periețeanu, către Constantin Chiriacescu, din comuna Perieți, județul Ialomița. Cei doi frați apar cu domiciliul în str. Povernei nr. 8²⁷, prețul primit pentru tranzacție fiind de 10 000 lei.

¹⁴ Trib. Ilfov, secția Notariat, 3550/1887 și 852/1888.

¹⁵ Trib. Ilfov, secția Notariat, 122/1889.

¹⁶ Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 26/1891, f. 143 și următoarele.

¹⁷ Trib. Ilfov, secția Notariat, 2919/1896, 3 aprilie 1896.

¹⁸ Trib. Ilfov, secția Notariat, 7332/1897.

¹⁹ Theodor Enescu, *Scrieri despre artă*, 2000, p. 250; acesta afirma că a locuit aici până în octombrie 1907, cu familia Cocea.

²⁰ Registru de ordonanțe din 1859; 13 mai, nr. 3887 și 21 mai, nr. 159.

²¹ Posibil a fi aceeași persoană de la care cumpără Luchian casa din Șoseaua Kiseleff.

²² Registru de ordonanțe din 1861, nr. 882 și din 1862, 24 octombrie.

²³ Oana Marinache, *Carol Benisch, 50 de ani de arhitectură*, București, 2015, p. 114.

²⁴ Soția colonelului în retragere Grigore Polizu-Micșunești.

²⁵ Trib. Ilfov, secția Notariat, 9407, 16 noiembrie 1893.

²⁶ Nu există un registru al contractelor de închiriere care să ne permită identificarea mai multor informații.

²⁷ Este posibil a fi fost doar o convenție juridică, Anibal, funcționar, locuind în altă parte.

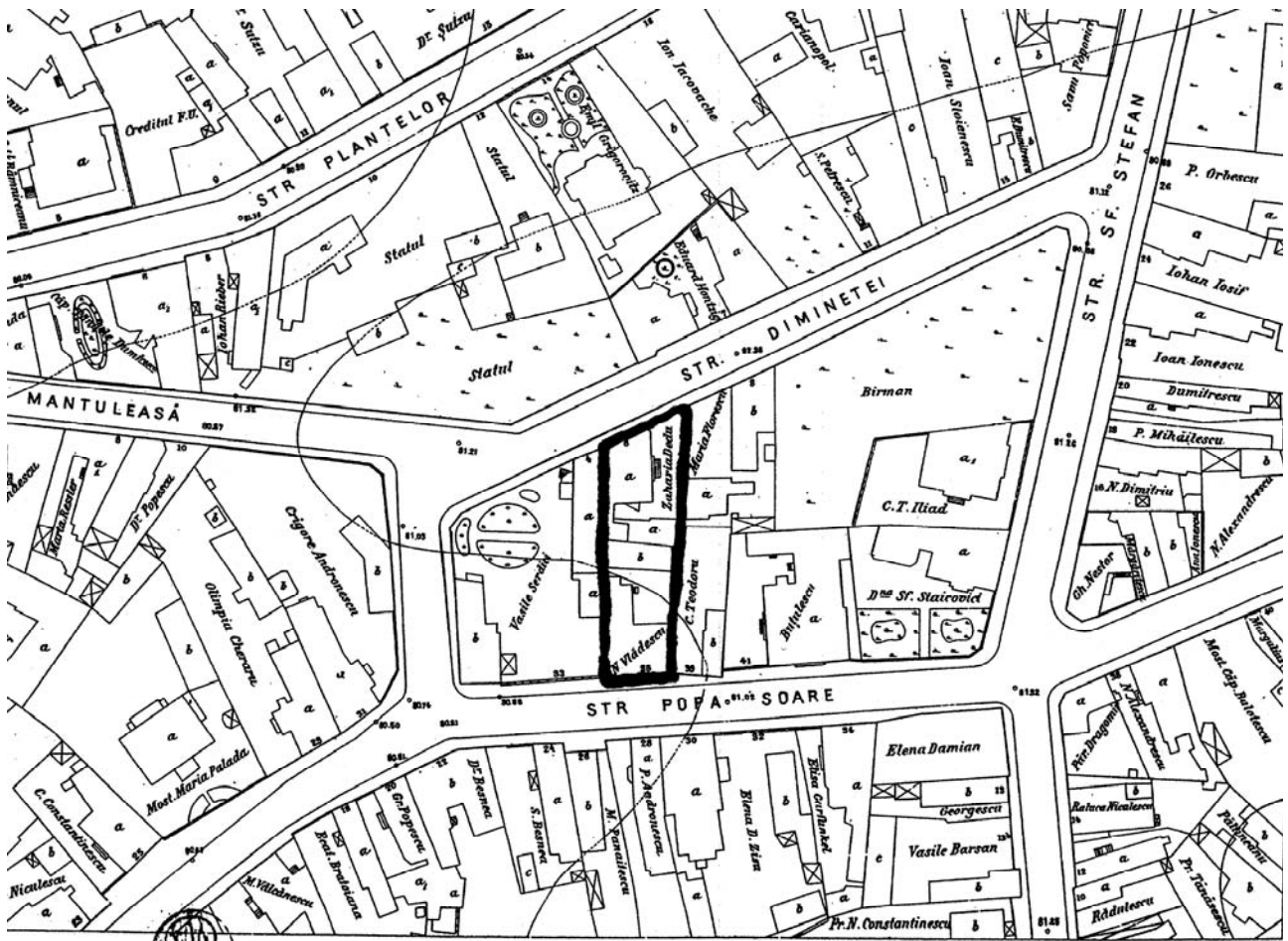

Fig. 1. Str. Popa Soare 15, imobil 1911.

Fig. 2. Str. Italiana 2 (azi 21).

Fig. 3. Str. Italiana 21.

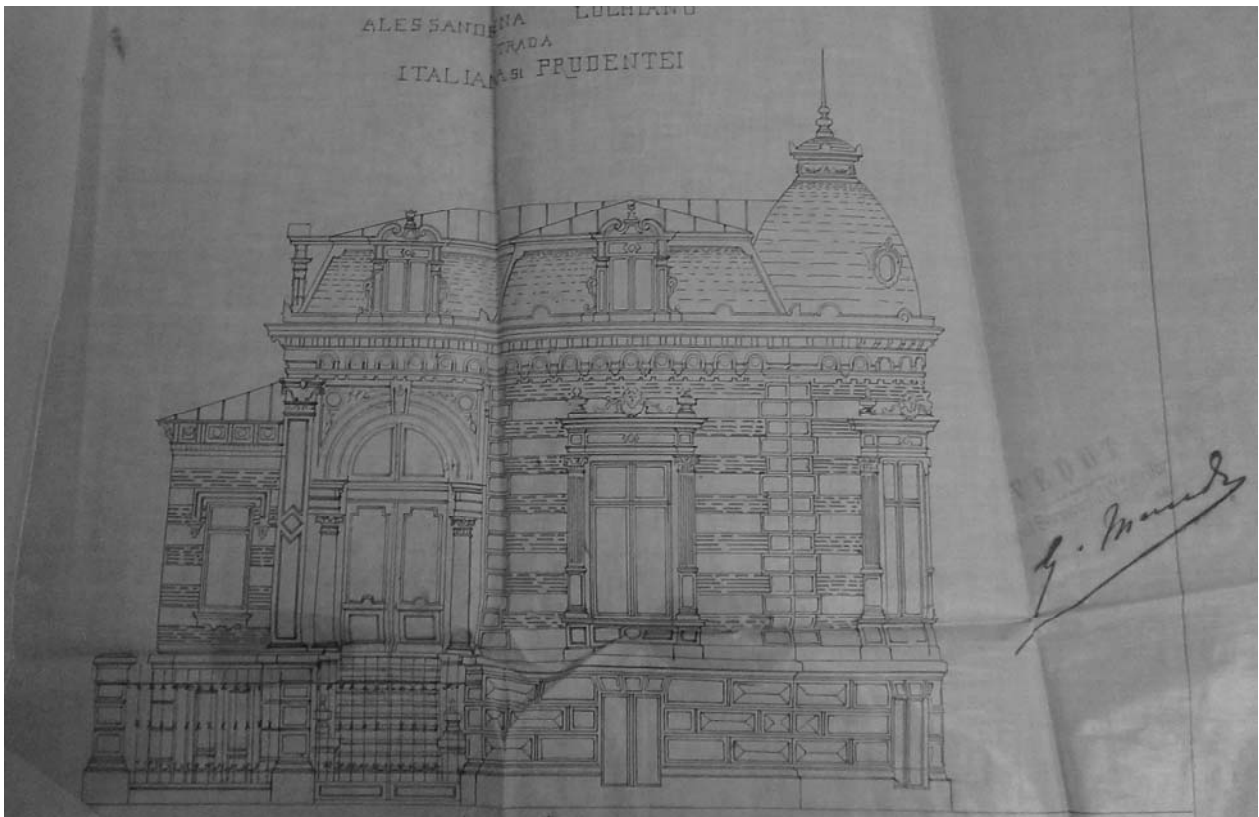

Fig. 4. Str. Italiana 21.

Fig. 5. Str. Otetari 2.

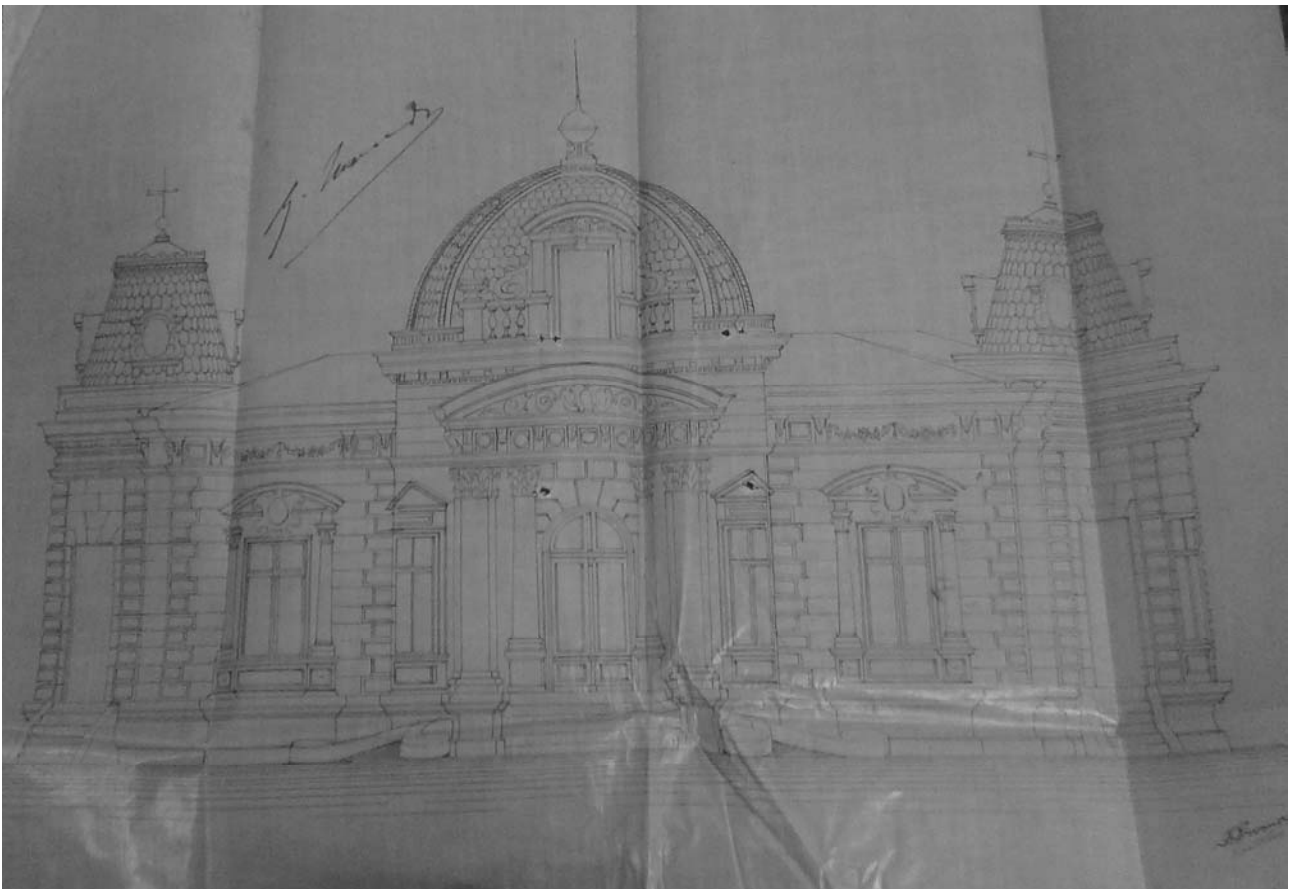

Fig. 6. Sos. Kiseleff.

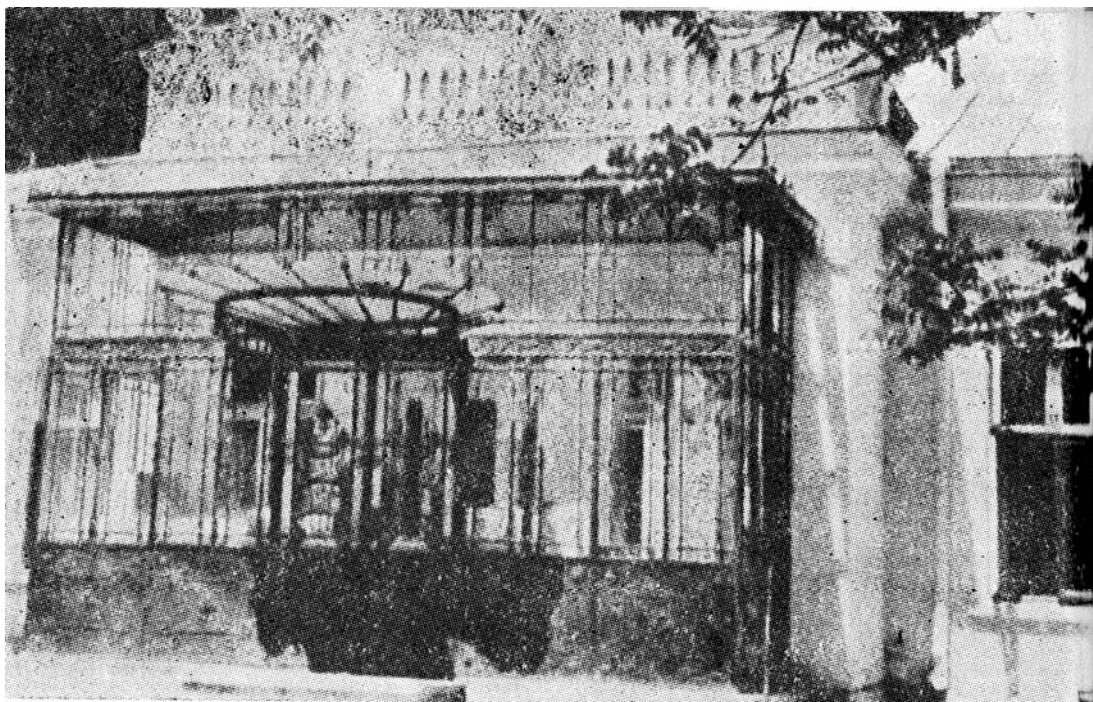

Fig. 7. Str. Povernei 8.

În 1908 proprietatea este vândută de către Creditul Funciar Urban Lucreției Paicu, care în anul următor o vinde, la rândul ei, avocatului Romulus Rollea, pentru același preț, de 48000 lei²⁸.

Biografia consemnează faptul că începând cu 1901 pictorul Ștefan Luchian a locuit împreună cu familia Ernest și Paulina Cocea, care l-a și îngrijit. Paulina era verișoara sa primară, fiica Zoei Luchian Economu, căsătorită cu Ernest Cocea și mama a trei copii, Laura, Vintilă și Vlad. După ce închiriaza mai multe locuințe, ei se stabilesc definitiv în Str. Primăverii/Nicolae Bălcescu/Mendeleev.

Nu cunoaștem anul de construcție al casei, dar apreciem că ea data din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Inginerul Constantin Chiru, domiciliat în Calea Dorobanți nr. 7 îi vinde în 1893 casa din str. Primăverii nr. 31 lui Emanoil Turbure (medic comunal, în Consiliul de igienă și salubritate publică), prețul de achiziție fiind de 31 000 lei²⁹. Imediat după aceea, la 18 mai, găsim o cerere depusă la Primăria comunei București pentru „reparațiune radicală la casă cât și la grajd”³⁰. Autorizația este mai detaliată: „casele de la fața stradei făcându-le reparațiuni de tincueli fără a face zidărie din nou. Asemenea a face reparațiuni radicale la dependințele din curte făcând ziduri din nou și ori ce alte lucrări necesare pentru consolidare fără a mări actuala suprafață a clădirii.” Actele nu sunt însoțite de planuri și nici nu conțin vreo semnătură sau trimitere care să ne conducă spre identificarea arhitectului sau antreprenorului care a realizat aceste lucrări.

În 12 aprilie 1912 Luchian a cumpărat de la dr. Emanoil Turbure proprietatea din strada N. Bălcescu (fostă Primăverii) nr. 29, prețul ei fiind de 50 000 lei³¹. Descrierea casei era următoarea: „corp de clădire de zid masiv care coprinde: șapte camere, antreu, bae, latrine, două pivnițe, grajd și șopron”.

În 3 septembrie Ștefan Luchian și Ernest Cocea încheie un contract de credit în cont curent cu Banca Griviței, aceasta oferindu-le suma de 8 000 lei³².

În 1913 pictorul o înzestrează pe nepoata sa, Laura Cocea, la căsătoria cu pictorul Traian H. Cornescu, cu jumătate din proprietatea sa din strada N. Bălcescu (fostă Primăverii) nr. 29; Ștefan Luchian păstra uzufructul proprietății pe timpul vieții sale, dar se îngrijea ca nepoata sa să beneficieze de venituri, în cazul

²⁸ Trib. Ilfov, secția Notariat, 9691, 25 septembrie 1908; 8217, 28 august 1909.

²⁹ Trib. Ilfov, secția Notariat, 3201, 26 aprilie 1893. Imobilul era ipotecat la Creditul Funciar Urban și este posibil ca cercetarea să conducă la identificarea unor documente suplimentare, dacă ele s-au mai păstrat.

³⁰ Arhivele Naționale Direcția Municipiului București, fond Primăria Municipiului București – Serviciul Tehnic, dosar 72/1893, f. 244.

³¹ Trib. Ilfov, secția Notariat, 6300, 12 aprilie 1912.

³² Trib. Ilfov, secția Notariat, 15290, 3 septembrie 1912.

vânzării imobilului dotal³³. Familia Cocea-Cornescu a trăit toată viața în această casă, păstrând amintirea, lucrurile și lucrările de artă.

În 1914 Ștefan Luchian își redactează testamentul, în favoarea verișoarei sale, lăsându-i întreaga sa avere „mișcătoare și nemișcătoare”³⁴.

În 1986, după moartea Laurei Cocea, colecția de artă prezentă în casă a fost confiscată de miliție și ulterior predată Muzeului Municipiului București³⁵. Radu Alexandru Cornescu, fiul Laurei Cocea Cornescu, s-a luptat 25 de ani pentru obținerea lucrurilor familiei, lucrările de artă fiind apoi scoase la licitație, în 2015. O parte din obiectele personale ale pictorului, aflate odinioară în ultimul său domiciliu, au ajuns în Casa Ceomac Cantemir din Botoșani, sediul Fundației Ștefan Luchian³⁶.

Nu știm care a fost destinul casei, dacă ea a fost recuperată de Radu Alexandru Cornescu sau nu. Casa din strada Mendeleev nr. 29 este astăzi restaurant, doar placa memorială amintind de pictorul Ștefan Luchian: „În această casă a trăit, a lucrat, suferit și a murit neînțeles pictorul Ștefan Luchian (1868–1916)”.

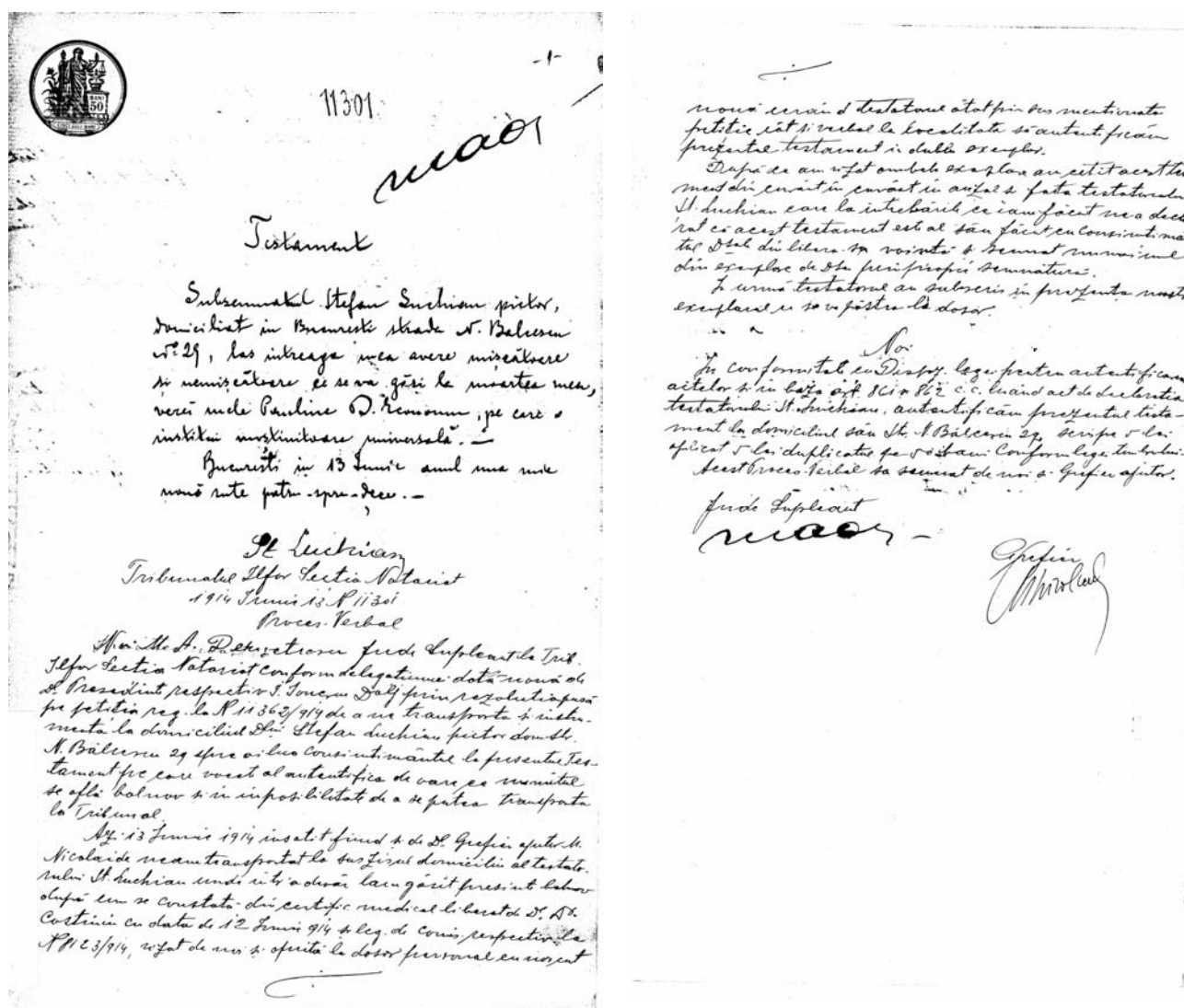

Fig. 8. Testamentul lui Ștefan Luchian.

³³ Trib. Ilfov, secția Notariat, 15353, 7 octombrie 1913.

³⁴ Trib. Ilfov, secția Notariat, 11301, 13 iunie 1914.

³⁵ Marius Tița, *Arta retrocedărilor*, în Bursa, 3 iulie 2015 și <http://artindex.ro/2015/06/18/licitatie-alis-duminica-21-iunie-ora-11/>

³⁶ Aglaia Corneanu, *Avem nevoie de Luchian!* în *Forum cultural*, anul IX, nr. 2, iunie 2009 (33), p. 46–49, accesibil la <http://www.cimec.ro/revista-forum-cultural-botosani/33-anIX-2.html>

